

Етапи розвитку громад на теренах України

Громадське життя на території сучасної України пройшло довгий шлях розвитку, від первісних родових об'єднань до сучасних територіальних громад. Сьогодні українські громади є ключовими суб'єктами місцевого розвитку та основою громадянського суспільства

1. Первісні громади (до V ст. н.е.). У цей період існували родові та племінні громади, що базувалися на кровній спорідненості. Основними формами суспільної організації були рід і плем'я. **Рід (рід-громада).** Спільне володіння землею, колективне виробництво та розподіл благ. Рішення приймалися на загальних зборах роду. **Плем'я.** Об'єднання кількох родів. Управління здійснювали старійшини або вожді. В основі цих громад лежала взаємодопомога та колективна праця.

2. Сільська громада Русі-України (IX–XIII ст.). У Середньовіччі на теренах України існувала велика держава з центром у Києві — Русь. Сільські громади у ній формувалися не лише за родовою ознакою, а й за територіальною. Називали їх **верв** або **мир**. Кожна така громада була спільнотою, що несла колективну відповідальність за злочини, вчинені на її території. Земля перебувала у спільній власності громади, але всередині громади існували індивідуальні господарства. Керівництво громадою здійснювалося через рішення народних зборів — віча. Ці громади відігравали ключову роль у підтримці порядку та оподаткуванні.

3. Громади в період Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVII ст.). У цей час сільські громади, хоч і зберігали певні елементи самоуправління, потрапили в залежність від шляхти (панів, які стали власниками землі). Окремі міста отримували право на самоврядування (магдебурзьке право), що дозволяло їм створювати **міські громади** з власними магістратами та радами. Це стимулювало розвиток ремесел і торгівлі. Ремісники та купці також об'єднувалися у громади-товариства (цехи, гільдії). У цей період виникла Козацька Січ — унікальна форма військової та політичної громади, де панувало демократичне самоврядування. Козаки обирали старшину, а рішення ухвалювали на загальних зборах — раді.

4. Сільські громади під владою Російської та Австро-Угорської імперій (XVIII–XX ст.). Після ліквідації Гетьманщини та поширення кріпацтва (особистої залежності селянина від пана-власника землі), сільські громади втратили більшість своїх прав. У Російській імперії громади існували як адміністративно-податкові одиниці. Після скасування кріпацтва в 1861 році, громада отримала право на спільне володіння частиною земель. Австро-Угорська імперія надавала громадам у Галичині та на Буковині більше прав, закріплених у законодавстві, зокрема право на вибори місцевих органів влади. Незважаючи на обмеження, громади продовжували виконувати функції самоорганізації та взаємодопомоги.

5. Радянський період (1922–1991). Радянська влада знищила традиційні форми громадського життя. Ліквідація приватного землеволодіння та примусове створення колгоспів (колективних господарств) позбавили селян права на самостійну господарську діяльність. Офіційно існували сільські та міські ради, але вони були повністю підконтрольні Комуністичній партії. Громадянське суспільство було придушено, а ініціатива — суворо регламентована з центру.

6. Відновлення та розвиток громад в незалежній Україні (з 1991 р. до сьогодення). Після здобуття незалежності Україна почала відроджувати ідею місцевого самоврядування. Зокрема, Україна у 1997 році ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування. Децентралізація стала важливою реформою, яка суттєво змінила організацію громад. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) об'єднали маленькі села і містечка в більші громади з розширеними повноваженнями та більшими фінансовими ресурсами. Це дозволило громадам

самостійно вирішувати питання місцевого значення, такі як освіта, медицина, інфраструктура, та залучати інвестиції.